

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARIDA KREATIVLIKNI RIVOJLANTIRISH OMILLARI

Djurakulova Adolat Xalmuratovna

Termiz davlat universiteti, katta o‘qituvchi.

Annotatsiya: Maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining kreativligini rivojlantirish omillari haqida so‘z yuritiladi.

Kalit so‘zlar va tushunchalar: boshlang‘ich sinf, matematika, o‘qitish jarayoni, masalalar yechish, kreativlik, shakllantirish.

Kirish. O‘quvchilar intellektual- ijodiy – kreativ faoliyati katta ijtimoiy-pedagogik ahamiyatga ega bo‘lib, u barkamol avlodning bazaviy sifatlari va qobiliyatlarini rivojlantirish va takomillashtirishning omilidir. Zero, intellektual-ijodiy rivojlanish "shaxs"ning ma'naviy sohasi bilan bog'liq.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida kreativlikni rivojlantirish omillarini ta’sirini baholash, kreativlikka asoslangan ta’limiy faoliyatni tashkil etishning metodik tizimini takomillashtirish, kreativlikka asoslangan pedagogik texnologiyalarni ishlab chiqish zarurati tug‘ilmoqda. Boshlang‘ich ta’limga bunday yondashuv shaxsga yo’naltirilgan ta’lim strategiyasi talablariga mos ravishda hayotiy ko’nikmalarni shakllantirish, kreativlikni rivojlantirishning pedagogik-psixologik va gender xususiyatlarini aniqlashtirish dolzarblik kasb etadi. Mamlakatimizda umumta’lim sifatini oshirish, o‘quv jarayoniga ilg’or pedagogik va axborot texnologiyalarini joriy etishdagi keng qamrovli islohotlar natijasida boshlang‘ich ta’limda sifatli ta’lim xizmatlari samaradorligini oshirish, shiddat bilan o‘zgarib borayotgan globallashtirish sharoitida o‘quvchilarda ijtimoiy intellektni rivojlantirishni ta’minlovchi imkoniyatlar salmog’i kengaydi.

Asosiy qism. Kreativlik (lotincha “create” – yaratish, “creative” yaratuvchi, ijodkor) –individdning yangi g’oyalarni shlab chiqarishga tayyorlikni tavsiflovchi hamda mustaqil omil sifatida iqtidorlikning tarkibiga kiruvchi kreativliki ma’nosini

ifodalaydi. Shaxsning kreativligi uning tafakkurida, muloqotida, his-tuyg'ularida, muayyan faoliyat turlarida namoyon bo'ladi. Kreativlik shaxsni yaxlit holda yoki uning muayyan xususiyatlarini tavsiflaydi. Shuningdek, kreativlik iqtidorning muhim omili sifatida aks etadi. Shuningdek kreativlik zehni o'tkirlikni belgilab beradi. Psixologiyada kreativlik deganda “yangi g'oya, yechim, metodlar, nazariyalar yoki qandaydir faoliyatning yangi mahsulini ishlab chiqish” tushuniladi. Z. Nishonova [2] o'quvchilarda mustaqil-ijodiy fikrlashni shakllantirish nuqtai nazaridan kreativlikni divergent va konvergent tafakkur bilan bog'liqlikda talqin etgan. A.Xolodnaev ham kreativlik deganda “insonning produktiv fikrlash va erkin tarzda ko'plab qiziqarli g'oyalarni ilgari surishiga tayyorligini belgilab beruvchi divergent fikrlash”ni tushunadi. D.B.Bogoyavlenskaya kreativlikni “jadal aqliy faoliyatga sinonim sifatida intellektual faollik” bilan bog'liqlikda talqin qilgan. Xorij olimlaridan C.B. Маслова fikricha, kreativlik: muammoga yoki ilmiy farazlarni ilgari surishni ifodalaydi [6]. Kreativlik o'z ichiga muammolarga nisbatan yuqori darajadagi sezgirlik, intiutsiya, natijalarni oldindan ko'ra bilish, fantaziya, tadqiqotchilik va refleksiyaning qamrab oladi. Kreativ pedagogika yoki kreativlikka asoslangan pedagogika deganda istalgan o'quv fani doirasida qo'llash mumkin bo'lgan kreativliklarni rivojlantirishga yo'naltirilgan pedagogik bilimlar sohasi tushuniladi. Demak yuqoridagi fikrga tayangan holda “boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativlikni rivojlantirish” deganda “o'quvchilarni turli o'quv topshiriqlarini bajarishi, vaziyatlarni hal etishda noodatiy yondashuvni tarkib toptirish, yangi g'oya va nuqtai nazarlarni erkin ifoda etish, fikrning egiluvchanligi va tasavvurning boyliligini tarkib toptirishga yo'naltirilgan pedagogik jarayon” degan xulosaga kelish mumkin [3].

O'quvchilarda kreativlikni rivojlantirish ta'lim mazmunini o'zlashtirishda o'quvchilarning bilim saviyasi, o'zlashtirish darajasi, ta'lim manbai, didaktik vazifalariga qarab, munosib ravishda o'qitish jarayonini tashkil etishni talab qiladi [5]. Bunda quyidagi pedagogik shart-sharoitlarga amal qilish lozimligi nazarda tutiladi:

- o'quvchilarda kreativ faoliyatni egallash mayllarini qaror toptirish, bilish ehtiyojlarini shakllantirish va ta'lim jarayonida mustaqillikni namoyon qilish muhitini ta'minlash;

- o'quvchilarda ijodiy fikrlash uchun qulay imkoniyat yaratish, o'quvchilar tomonidan bayon qilingan turli-tuman fikrlar va g'oyalarni bag'rikenglik bilan qabul qilish hamda ularning ijodiy faolliklarini muntazam rag'batlantirish;

- o'quv jarayonini o'quvchi shaxsining xususiyatlari, ehtiyojlari va intellektual salohiyatidan kelib chiqqan holda individuallashtirish;

- o'quvchilarda individual, kichik guruhlar va jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantirish, ularning ijodiy imkoniyatlarini kengaytirish, ularni muammolarni hal qilishda tayyor, standart yechimlar bilan birga nostandart yechimlar qabul qilishga undash;

- ta'lim jarayonida kreativ faoliyatni rivojlantirishning asosi bo'lgan kognitiv bilimlarni amalda qayta ishlab chiqish va takomillashtirish imkonini beradigan interfaol mashg'ulot shakllari va metodlarini tanlash va tatbiq qilish lozim [].

Shu bilan bir qatorda muayyan sohalarda chuqur qiziqishlarini, intilishi va qobiliyatini namoyon qilayotgan o'quvchilarni aniqlash, ularga bundan keyingi rivojlanishi uchun barcha imkoniyatlarni yaratib berish lozim [7]. Buning uchun esa boshlang'ich sinf o'quvchilarning kreativ faoliyatini rivojlantirishga doir shart-sharoitlar yaratish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu borada:

1. O'quvchilar kreativ faoliyatini rivojlantirishga doir innovatsion faoliyatga tayyorlash.
2. O'qituvchi va o'quvchilar munosabatida hamkorlik faoliyatini vujudga keltirish.
3. Ijodiy faoliyatni rivojlantirishda bilishga doir innovatsion texnologiyalardan foydalanish.

Shunday qilib, o'quvchilarning kreativ qiziqishlari va ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiladigan g'oyalar, kontseptsiyalar hamda ilg'or pedagogik tajribalar asosida

o'qitish jarayonini tashkil etish kreativlikni rivojlantirishga nisbatan mazmunli-faoliyatli yondashuvni shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Djurakulova.A.X va B.Salomova „Matematika o'qitish jarayonida matematik qonuniyatlarni topishga doir geometrik topshiriqlar o'quvchilarning ijodiy faoliyatini shakllantirish vositasi sifati’’Ilm-marifatli yoshlar –yangi O'zbekiston bunyodkorlari’’ ilmiy –nazariy konferensiya materiallari II-qism 2022 y 368-370
2. Nishonova Z .Mustaqil ijodiy fikrlashni rivojlantirishning psixologik asoslari:Dis..psixol.fan.dok:-T.2005.-312-b.
3. Djuraeva D. SH. , Djurakulova A. X. Boshlang'ich sinf matematika darslarida nostandart masalalarni mulohaza yuritish usuli bilan yechish\\ Zamonaviy ta'lim. Toshkent. -2016. №9
4. Djurakulova A. X. Matematika o'qitish jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilari ijodiy qobiliyatini shakllantirish yo'llari. Monografiya. – Termiz: Surxon-Nashr, 2019.
- 5 Djurakulova A., Salomova B. Pedagogical Prerequisites for the Formation of Creativity of Elementary School Pupils. Vital Annex: International Journal of Novel Research in Advanced Sciences (IJNRAS). -xorijiy ilmiy jurnal, 2022-yil. <http://innosci.org>.
- 6 Маслова С.В. Изучение элементов геометрии в начальной школе / Школьное математическое образование: вопросы содержания и методов: Тезисы докладов. - СПб.: Образование, 1995. - С. 41.
- 7 Джуракулова А., Саломова Б. Возможности дифференцированного подхода к учащимся при решении задач на поиск математических закономерностей. -ISSN: 2181-0427, 2022-yil. www.journal.namdu.uz
- 8 Райханов Ш.Р., Қосимов Ф.М. Ўқувчи ижодий фаолиятини оширишда мантикий топшириқларнинг роли / Тўплам.: Ўқитишнинг педагогик-психологик асослари: Муаммо ва истиқболлар. –Бухоро: 2002. -197-198 б.